

ДЈЕЧИЈИ МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ

Милица Стојанчевић¹
Јелена Дамјановић

Анстракт: Музичко васпитање и образовање је важно од најранијег узраста сваког дјетета. Музика је битан фактор развоја, кроз њу дјеца исказују своја осјећања, емоције, буди жељу да се музички истакну. Правилним музичким активностима, код дјеце се развија љубав према умјетности, према ономе што је лијепо, добро, музичком стваралаштву. Дјеца обављају разне активности у настави музичке културе у основним школама: уче се свирања на музичким инструментима, пјевању пјесама, свирању у дјечијим оркестрима и пјевању у хорovima. Циљ овог научног рада јесте да се види који су то најпопуларнији дјечији музички инструменти и како се они примјењују у свирању одређених дјечијих пјесама. Према Карлу Орфу и његовом дјелу „Дјело за школе“, свирање на дјечијим инструментима је од изузетне важности, чему је он и посветио пажњу. Он је сматрао да сва дјеца треба да се укључе у свирање дјечијим инструментима, односно у извођење музике. Због тога је осмишљен такозвани Орфов инструментаријум.

Истраживање је спроведено у Основној школи „Јован Дучић“ у Бијељини, гдје су испитиване способности свирања дјечијих пјесама на инструментима за четврти разред.

Циљ истраживања је да се провјери свирање на инструментима код ученика четвртог разреда.

Кључне ријечи: дјечији музички инструменти, Орфов инструментаријум, свирање.

Увод

Кроз музику, дијете се развија као једна индивидуална личност, са свим својим особинама. Поред тога, што је још важније, дијете се развија и у складу са својом околином, формира одређене односе у групи са другом дјецом, вршњацима, у разним групама. У читавом свијету музика означава и једну од најбитнијих људских потреба, јер се сматра за средство вербалне, невербалне и јединствене комуникације. Веома је битно да се од самог почетка обезбиједи правилан и квалитетан пут ка музичком образовању и описмењавању ученика. Према Симић, Станковић (2021: 3) „Елементарна музичка писменост обухвата оно основно што би ученик требало да опажа, схвата и записује основне тонске висине (до, ре, ми, фа, со, ла, си), основна тонска трајања и паузе (цела, половина, четвртина, осмина, шеснаестина), да влада једноставним ритмичким фигурама, да се са успехом сналази у 2/4, 3/4 и 4/4 такту и једноставним мешовитим ритмовима“. Дјеца веома воле да се играју са разним музичким инструментима, о чему ћемо више говорити у наставку.

Орфов инструментаријум

Карл Орф је био из породице која је била музички образована. Његов отац је свирао на клавиру и неким жичаним инструментима, а мајка је била професионални пијанист. Они су брзо препознали његов таленат, па је веома рано кренуо са свирањем на инструментима. Од пете године је кренуо са свирањем на клавиру, затим је свирао на виолончелу, а од своје петнаесте године, почео је да свира и на оргуљама. Карл Орф је тражио начин на који да споји плес, музику и

¹ milicastrojancevic1@gmail.com

језик. Осмислио је нови начин на који се ствара музика и назвао га „основна или елементарна музика“. Према Казих, 2013 „у овај музички материјал се убрајају дјечије риме и бројалице које се повезују са гестом и мимиком“. Орф је радио на универзитету и користио је клавир и ритмичке инструменте за мањи број студената, али је видео да то нема много ефекта и желио је да ствара нови начин по питању хармоније и музицирања. Вршио је експерименте на афричком ксилофону из Шведске и желио је да направи инструменте по узору на овај инструмент. Тражио је материјал од кога ће се правити инструменти и један од студената му је послао афрички ксилофон израђен од дрвета. Послије овог примјерка, дошло је до почетка израђивања Орфових инструмената.

Код Орфовог музицирања главни циљ је да се код дјеце развија креативност, као и друге позитивне особине. Орфов приступ подразумева да се развија начин на који дијете може да се изрази у музици, а не да се учи музичка теорија. Често се у Орфовом приступу јавља и принцип групног учења. У овом принципу рада, учитељ је ту да даје инструкције и приједлоге ученицима, док се изражавање код особа одвија путем пјевања, плеса и говора. Према Орфу, дјеца од почетка треба да врше импровизације путем креативности и тако да стварају музику.

Подјела Орфових инструмената

Орфови инструменти се састоје од различитих врста ударалки. Заједничка особина им је што су све прилагођене дјечи и дјечијем узрасту. Према Стојановић, 1996, подјела инструмената је извршена на следеће групе:

1. Ритмичке ударалке са неодређеном висином тона, као што су:
 - Бубањ,
 - Добош,
 - Чинеле;
2. Мелодијске ударалке са одређеном висином тона, као што су:
 - Ксилофон,
 - Металофон
 - Звончићи.

Ритмички инструменти

У ритмичке инструменте убрајамо разне врсте ударалки. У наставку ћемо рећи понешто о свакој од врста и начинима на који се ови инструменти користе.

Дјечији ручни бубањ. Овај инструмент се приликом свирања мора држати у руци. Састоји се од обруча, који је израђен од дрвета или метала, као и затегнуте мембране са горње стране. Користи се код марширања или ходања. Звук добијамо ударањем палице или прстију десне руке о опну, која почиње да трепери.

Триангл. Овај инструмент је заправо савијена шипка од челика која има облик троугла. Код свирања, триангл је објешен о палац лијеве руке. Када се свира, шипка трепери и зато један њен крај није затворен. Триангл се користи код свирања тонова дужих трајања и ономатопеје звукова. Уколико желимо да прекинемо звукове, то постижемо тако што руком додирнемо шипку.

Штапићи. Инструменти који се налазе у пару и праве се од дрвета. Приликом свирања, ударају се један од други или укрштају и тако се производи звук. Звукови који се производе кратко трају и представљају четвртине и осмине.

Чинеле. Израђују се од метала и представљају тањире са кашикама. Свирање се постиже ударањем унутрашње површине једног тањира од други или када се инструмент једном руком придржава за каиш, а другом руком помоћу палице удара о површину.

Тамбурин (даире). Овај инструмент је сличан ручном бубњу. Разликује се по прорезима са металним тањирима са стране. Користи се у народним играма из различитих крајева Европе. Свира се тако што се прстима удара по површини инструмента ако желимо кратке тонове или трешењем инструмента, уколико желимо дуже тонове.

Звечке. Инструменти су израђени од шупље посуде која је напуњена зрнима. Дјеца се са овим инструментом сусрећу од свог најранијег периода, па су им зато звечке међу омиљеним инструментима. Свирањем се постижу звукови и ономатопеја звукова. Свира се тако што се инструменти тресу и на тај начин се стварају звукови.

Кастањете. Инструменти су у облику двије издубљене плочице које се израђују од металног дрвета. Користи се у народним играма разних европских земаља, нарочито Шпаније.

Мелодијске удараљке

Код мелодијских удараљки, за разлику од ритмичких, свирањем долази до стварања мелодије. До добијања тона долази се ударањем палице са дрвеном или гуменом главом по инструменту.

Звончићи. Инструменти који су добили назив према звонима која су се користила на самом почетку постанка инструмента. Касније, звона су замијењена плочицама. Плочице су распоређене у два реда. У доњем реду се налазе дијатонски тонови (представљају бијеле дирке на синтисајзеру), а у горњем реду се налазе снижени или основни тонови (црне дирке на синтисајзеру). До добијања тона долази се тако што ударамо дрвеном палицом о плочицу. Палица се држи између палца и кажипрста.

Металофон. Овај инструмент има доста сличности са звончићима. Плочице код металофона се налазе на сандучићу који служи као резонантна кутија и преноси звукове. Плочице могу да се групишу у два реда или у један ред. Металофон се користи код ученика основне школе, посебно у нижим разредима, код свирања познатих дјечијих пјесама.

Ксилофон. Овај инструмент се састоји од дрвених плочица. Звук се производи тако што ударамо дрвеном палицом по постављеној плочици.

Основна музичка писменост

Да би ученици успјешно свирали пјесме на дјечијим инструментима, морају да савладају неке од елемената музичке писмености. У ове елементи убрајамо: ноте, нотне вриједности, линијски систем, такт, виолински кључ, нотне паузе, тактирање, солмизацију, знак за понављање, темпо, динамику, тачку поред ноте.

Од првог разреда основне школе, ученици се сусрећу са пјевањем пјесама, распознавањем звукова и тонова. У четвртом разреду, дјеца су на том нивоу да могу да пјевају пјесме, затим знају шта је линијски систем и виолински кључ, долази се до интерпретирања тонова, тактирања, писања и препознавања нотних записа.

Такт

Према Миловук, 1866. у такт убрајамо једномјерно или двомјерно бројање код пјесме, игре и ходања. Тактирање може да буде и простор који постоји између двије тактне црте.

Ритмика

Тактови могу да буду нови тактови и мјешовито сложени.

Нови тактови

16 16 16 1 1 1

Мјешовито сложени тактови

9, 10, 11, 12, 9, 10, 11, 12...

Методологија истраживања

Предмет истраживања који је спроведен у овом научном раду био је испитивање свирања дјечијих пјесама на дјечијим инструментима. У истраживању су учествовала два одјељења ученика четвртог разреда основне школе у Бијељини, укупно 44 испитаника.

Циљ истраживања је био да се утврди колико су дјеца музички обучена за свирање датих пјесама.

Хипотеза у раду гласи: ученици четвртог разреда основне школе су овладали вјештином свирања пјесама на музичким инструментима.

Посебне хипотезе које смо поставили у истраживању су:

1. Претпоставља се да ћемо утврдити да су дјеца у великом броју усвојила начин свирања инструментата.
2. Утврђују се разлике међу ученицима у смислу свирања на инструментима одређених пјесама.
3. Очекују се разлике код ученика у погледу успјешности и овладаности свирања на инструментима.

С обзиром на дефинисани проблем, циљ истраживања, задатке и постављене хипотезе, у истраживању смо спровели дескриптивном (описном) методом, анкетним упитником и техником анкетања.

Узорак испитаника су чинила 44 ученика старости 10 година, од тога 24 дјечака и 20 дјевојчица. У анкетања су учествовали ученици оба пола. Сви ученици који су учествовали у тестирању учествовали су својевољно, били су здравствено способни, односно имали су развијен слух и говор.

Анализа спроведеног истраживања

Пјесме које су биле задате на тему свирања биле су:

1. Мали ђачки валцер
2. Честитка мајцици
3. Лептирићу, шаренићу
4. До, до, шта је то
5. Ми је у средини.

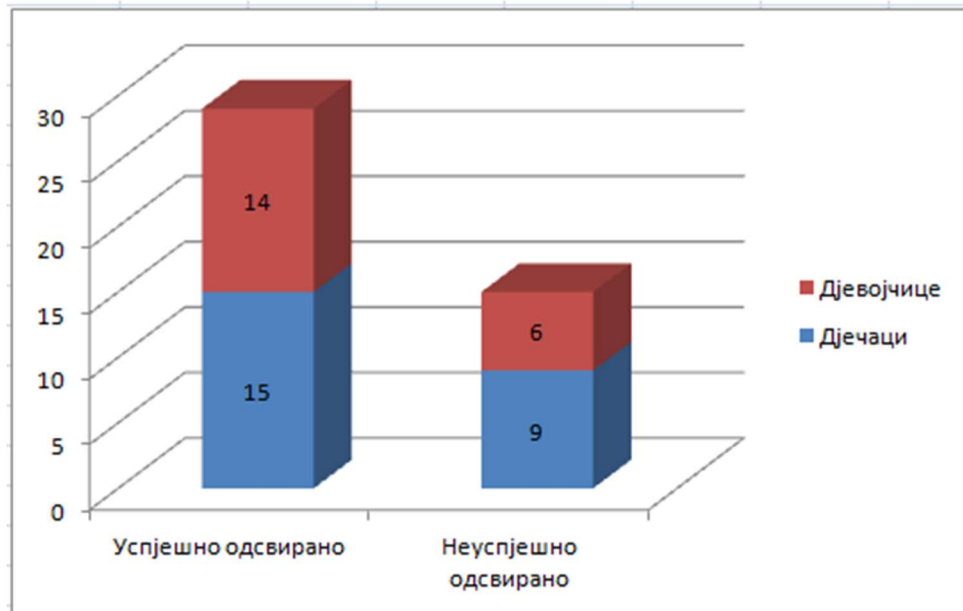
Инструменти који ће се користити приликом испитивања дјеце код свирања пјесама су:

1. Металофон
2. Дјечији ручни бубањ
3. Звончићи
4. Звечке
5. Чинеле.

Табела 1. Пјесма „Мали ђачки валцер“ је одсвирана помоћу звончића. Тачност у испитивању успјешности свирања дате композиције по полу ученика.

Мали ђачки валцер	Дјечаки	Дјевојчице
Успјешно одсвирано	15	14
Неуспјешно одсвирано	9	6

На графикону 1 приказаћемо графички резултате који су исказани у табели 1.

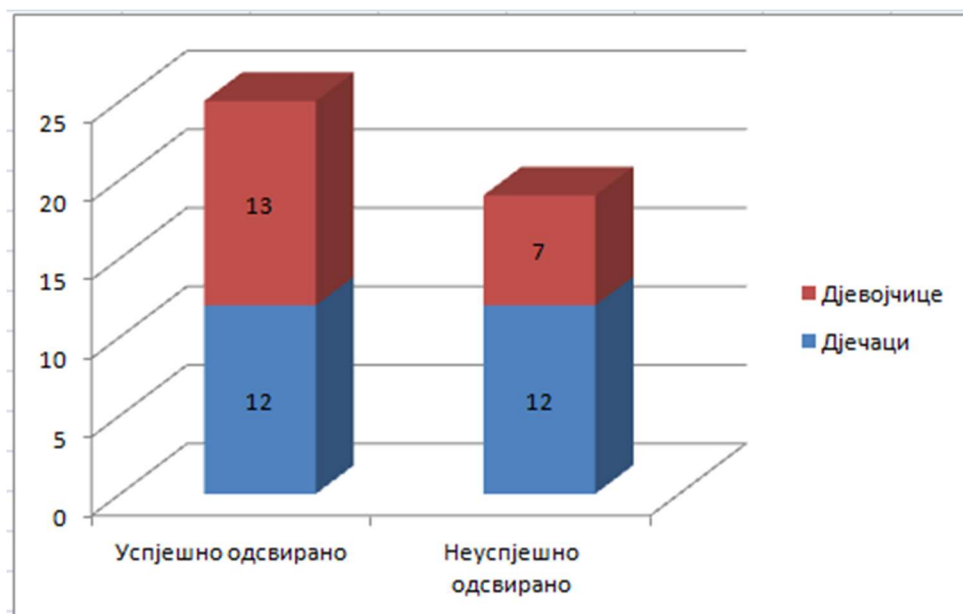

Графикон 1. Резултати успјешности свирања пјесме „Мали ђачки валцер“

Табела 2. Пјесма „Честитка мајчици“ је одсвирана помоћу дјечијег ручног бубња. Тачност у испитивању успјешности свирања дате композиције по полу ученика.

Честитка мајчици	Дјечаци	Дјевојчице
Успјешно одсвирано	12	13
Неуспјешно одсвирано	12	7

На графикону 2 приказаћемо графички резултате који су исказани у табели 2.

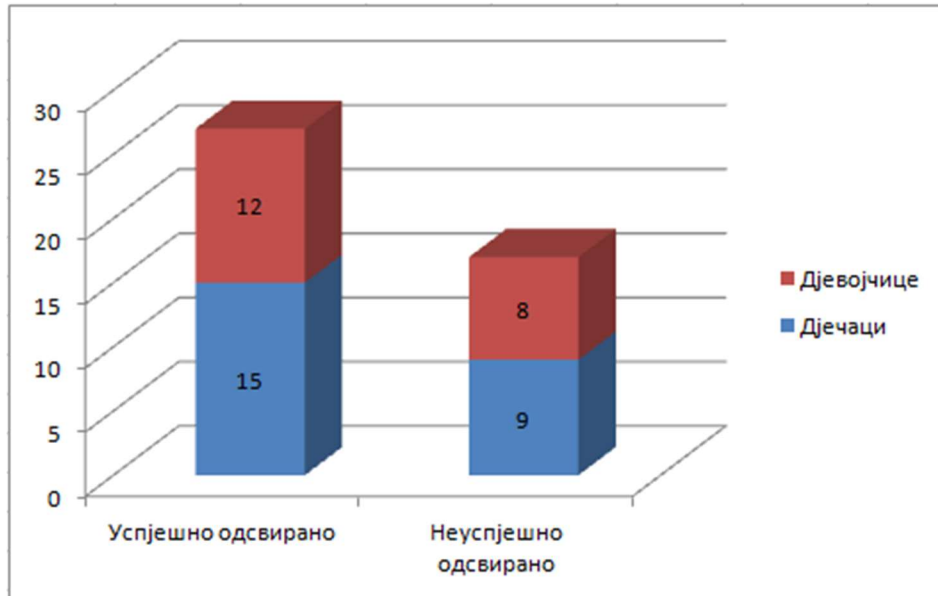

Графикон 2. Резултати успјешности свирања пјесме „Честитка мајчици“

Табела 3. Пјесма „Лептирићу шаренићу“ је одсвирана помоћу звечки. Тачност у испитивању успјешности свирања дате композиције по полу ученика.

Лептирићу шаренићу	Дјечаци	Дјевојчице
Успјешно одсвирано	15	12
Неуспјешно одсвирано	9	8

На графикону 3 приказаћемо графички резултате који су исказани у табели 3.

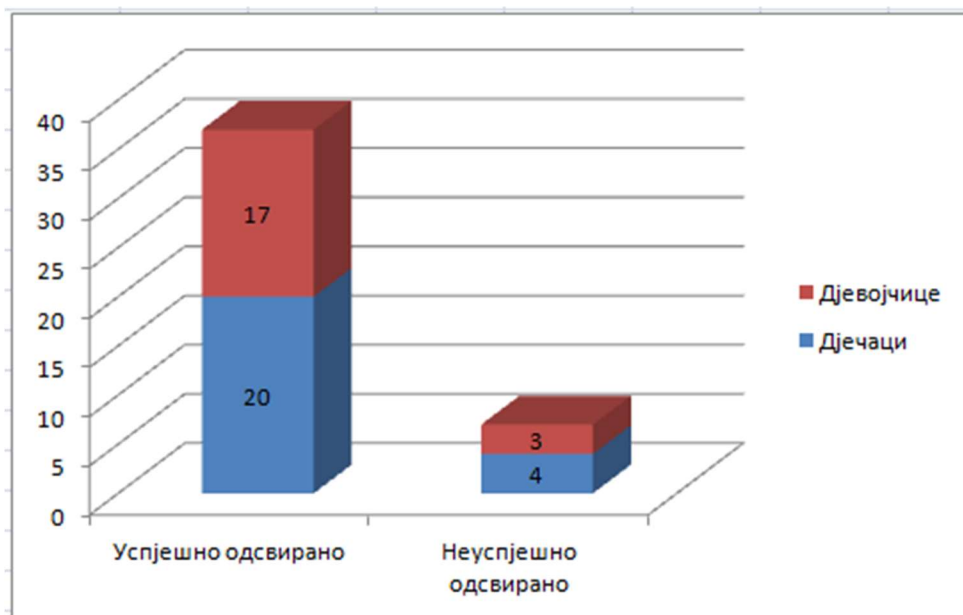

Графикон 3. Резултати успјешности свирања пјесме „Лептирићу шаренићу“

Табела 4. Пјесма „До, до, шта је то“ је одсвирана помоћу металофона. Тачност у испитивању успјешности свирања дате композиције по полу ученика.

До, до, шта је то	Дјечаци	Дјевојчице
Успјешно одсвирано	20	17
Неуспјешно одсвирано	4	3

На графикону 4 приказаћемо графички резултате који су исказани у табели 4.

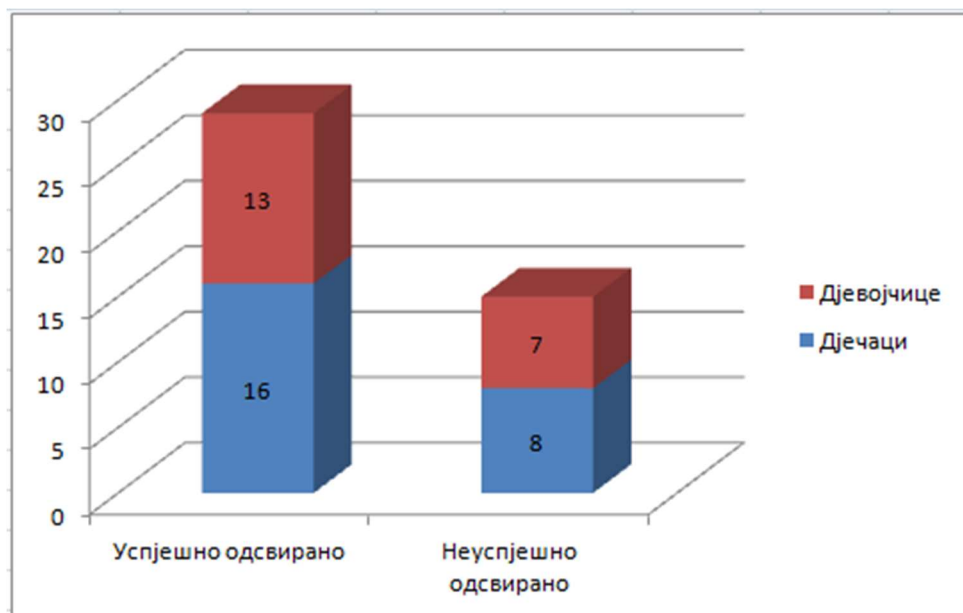

Графикон 4. Резултати успјешности свирања пјесме „До, до, шта је то“

Табела 5. Пјесма „Ми је у средини“ је одсвирана помоћу чинела. Тачност у испитивању успјешности свирања дате композиције по полу ученика.

Ми је у средини	Дјечаци	Дјевојчице
Успјешно одсвирано	16	13
Неуспјешно одсвирано	8	7

На графикону 5 приказаћемо графички резултате који су исказани у табели 5.

Графикон 5. Резултати успјешности свирања пјесме „Ми је у средини“

Дискусија

На основу резултата спроведеног истраживања, видјели смо да су ученици у одређеној мјери успјешни у свирању дјечијих пјесама на датим инструментима. Ученици су пристали да учествују у анкетирању, тј. истраживању. На овај начин, могли су да провјере своје знање из музичке културе, да виде да ли могу да побољшају то знање, уколико има неких грешака. Постојале су двије категорије оцјењивања, тј. тестирања ученика у погледу свирања: „Успјешно одсвирано“ и „Неуспјешно одсвирано“ Најуспјешније је било свирање, односно извођење пјесме „До, до, шта је то“, гдје је највећи број испитаних ученика показао да је успјешно савладао свирање дате пјесме. Код осталих пјесама, показује се велики број успјешног свирања и за дјечаке и за дјевојчице, са преко 50% успјешности у свирању. Такође, примјетно је и да су дјевојчице у већој мјери успјешне у свирању пјесама у поређењу са дјечацима.

Закључак

Кроз музику, дијете се развија као једна индивидуална личност, са свим својим особинама. Што је још важније, дијете се развија и у складу са својом околином, формира одређене односе у групи са другом дјецом, вршњацима, у разним групама. У читавом свијету музика означава и једну од најбитнијих људских потреба, јер се сматра средством вербалне, невербалне и јединствене комуникације. Код Орфовог музицирања, главни циљ је да се код дјеце развија креативност и друге позитивне особине. Орфов приступ подразумјева да се развија начин на које дијете може да се изрази помоћу музике, а не да се учи музичка теорија.

Орфови инструменти се састоје од различитих врста ударалки. Заједничка особина им је што су све прилагођене дјецци и дјечијем узрасту.

Ритмичке ударалке са неодређеном висином тона, као што су: ручни бубањ, добош, чинеле Мелодијске ударалке са одређеном висином тона, као што су: ксилофон, металофон звончићи

Из наведеног истраживања смо видјели да су ученици прилично добро савладали свирање дјечијих пјесмица по Орфовом инструментаријуму, односно на дјечијим музичким инструментима. Сматра се да је музичко образовање и настава музичке културе у школама добро организована и да дјеца усвајају потребне наставне садржаје. Они креирају правилан однос према музици, умјетности и креативности, остварују комуникацију са другим ученицима и стичу пријатељства.

Литература

1. Грујић, А., Перић, М. (2020). *Дјечије музичко стваралаштво у разредној настави*. Бијељина: Бијељински методички часопис. Вол. 7 (2020). 40-46.
2. Драгичевић, Б., Весић, Д. (2020). *Развој музичке писмености код ученика млађег школског узраста*. Бијељина: Бијељински методички часопис. Вол. 8 (2020), 7-13.
3. Милићевић-Тракиловић, Ј., Тракиловић, М., Тракиловић, Д. (2018). *Дјечија музичка игра у настави музичке културе*. Бијељина: Нова школа број XIII(1). 145-152.
4. Миловук, М. (1866). *Теоријски основи музике*. Београд.
5. Ратковић, Д. (2011). *Примјена инструмената у првој тријади основне школе*. Бања Лука: Ријеч просвјете. Часопис за теорију и праксу васпитања и образовања. 1 (2011).
6. Симић, М., Станковић, Ј. (2021). *Поставке основних тонова у народној музици*. Бијељина: Бијељински методички часопис. 60-71.
7. Стојановић, Г. (1996). *Настава музичке културе од 1. до 4. разреда основне школе*. Приручник за учитеље и студенте учитељског факултета. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

CHILDREN'S MUSICAL INSTRUMENTS

Symmary

Abstract: *Music upbringing and education is important from the earliest age of every child. Music is an important factor of development, through it children express their feelings, emotions, arouse the desire to stand out musically. With proper musical activities, children develop a love for art, for what is beautiful, good, musical creativity. Children perform various activities through the teaching of music culture in primary schools: learning to play musical instruments, singing songs, playing in children's orchestras and singing in choirs. The aim of this scientific paper is to see which are the most popular children's musical instruments and how they are applied when playing certain children's songs. According to Karl Orff and his work "Work for Schools", playing children's instruments is extremely important, to which he paid attention. He believed that all children should be involved in playing children's instruments, that is, in performing music. That is why he designed the so-called Orff's Instrumentarium.*

The research was conducted at the Elementary School "Jovan Dučić" in Bijeljina, where the ability to play children's songs on instruments for fourth grade was tested.

The aim of the research is to check the playing of instruments in fourth grade students.

Keywords: *Children's musical instruments, Orff's instrumentarium, playing.*